

Uczestnictwo dzieci w młodszym wieku szkolnym w kulturze muzycznej – codzienność doświadczeń

Wprowadzenie

W rozważaniach nad edukacją małego dziecka ważną rolę pełni kategoria codzienności, opisywana jako „całokształt doświadczanej rzeczywistości w trakcie realizacji całodobowej aktywności”¹. Marek Krajewski uważa, że

pytanie o codzienność nie powinno więc być pytaniem o to, co się na nią składa, ale raczej, w jakich relacjach wobec siebie pozostają konstytuujące ją elementy i w jaki sposób owe relacje pomiędzy ludźmi, przestrzenią i obiektami są podtrzymywane i reprodukowane².

W odniesieniu do podjętego w opracowaniu zagadnienia omawiana kategoria pojęciowa odnosi się do najczęstszych doświadczeń dzieci w młodszym wieku szkolnym związanych z odbiorem i tworzeniem kultury muzycznej.

We współczesnej rzeczywistości kulturowej „ukształtował się zupełnie nowy model uczestnictwa w kulturze i zrodził nowy typ uczestnika kultury”³.

W szerokim ujęciu uczestnictwo w kulturze oznacza

indywidualny udział w zjawiskach kultury – przyswajanie jej treści, używanie jej dóbr, podleganie obowiązującym w niej normom i wzorom, ale także tworzenie nowych jej wartości oraz odtwarzanie i przetwarzanie istniejących⁴.

¹ A. Kargulowa, *Pomoc przez porady. Statyczna «versus» procesualna struktura poradnictwa w przestrzeni życia społecznego*, [w:] *Pedagogika społeczna*, t. 2, red. E. Marynowicz-Hetka, Warszawa 2007, s. 458.

² M. Krajewski, *Dzisiaj jak wczoraj, jutro jak dziś. Codzienność, przedmioty, reżimy podtrzymujące*, [w:] *Barwy codzienności. Analiza socjologiczna*, red. M. Bogunia-Borowska, Warszawa 2009, s. 198.

³ B. Jedlewska, *Współczesne oblicze kultury. Aktualny wymiar uczestnictwa w kulturze*, [w:] *Dom kultury w XXI wieku. Wizje, niepokoje, rozwiązania*, red. Jedlewska, B. Skrzypczak, Olsztyn 2009, s. 17.

⁴ A. Tyszka, *Uczestnictwo w kulturze. O różnorodności stylów życia*, Warszawa 1971, s. 54.

Pojęcie to odnosi się w związku z tym do twórczych i odbiorczych ról, jakie ludzie odgrywają w procesach tworzenia, przekazywania i zachowywania kultury⁵. Udział w kulturze sprowadzany jest najczęściej do partycypacji w kulturze artystycznej, a więc dziedzinie kultury symbolicznej, która wiąże się z tworzeniem i recepcją wartości symbolicznych⁶.

Jedną z dziedzin kultury artystycznej jest kultura muzyczna, rozumiana jako całościowy zjawisk kulturalnych związanych z muzyką. Składają się na nią: twórczość muzyczna, sztuka wykonawcza, instytucje muzyczne, środki przekazywania muzyki, wychowanie muzyczne, odbiorczość muzyki. Wszystkie te czynniki nawzajem się warunkują⁷.

Uczestnictwo w kulturze, w tym w kulturze muzycznej, to proces uwarunkowany zarówno szeregiem czynników indywidualnych, na przykład potrzebami kulturowymi jednostki, jak i czynnikami o charakterze społecznym, takimi jak: poziom wykształcenia, przynależność społeczno-zawodowa, sytuacja rodzinna, miejsce zamieszkania, a przede wszystkim istnienie u jednostki potrzeb kulturowych. Wymienione czynniki wpływają na formę uczestnictwa jednostki w kulturze.

Najogólniej wyróżnia się dwa typy uczestnictwa w kulturze⁸ – uczestnictwo twórcze i odbiorcze. Uczestnictwo twórcze związane jest z formułowaniem przekazów symbolicznych (tworzeniem obiektów artystycznych). Chodzi tu nie tylko o aktywność jednostek wybitnie utalentowanych, której wynikiem są obiekty nowe i oryginalne, lecz także działalność osób obfitującą raczej w wytwory o wtórnym, naśladowczym charakterze. Z kolei uczestnictwo odbiorcze polega na przyjmowaniu przez partycypujące jednostki przekazów symbolicznych (obiektów artystycznych) wytworzonych przez inne osoby. Uczestnictwo odbiorcze nie musi mieć wyłącznie charakteru biernego, pozbawionego elementów twórczych. Partycypacja odbiorcza może przyjąć bowiem zarówno formę aktywną, jak i pasywną. Recepcja bierna oznacza odbiór bezrefleksyjny i powierzchowny. Uczestnictwo bierne pozbawione jest emocjonalnego zabarwienia do oferowanych wartości. Jest właściwe grupie takich odbiorców, którzy z własnej woli nie czynią nic, aby uczestniczyć w zjawiskach kultury, zaś gdy znajdują się w ich kręgu na skutek czyjejś inicjatywy lub przypadkowo, nie wnikają w treści odbieranych wartości. Recepcja czynna polega natomiast na zrozumieniu, przemyśleniu i swoistym przeżyciu przekazów symbolicznych⁹. Uczestnictwo odbiorcze przybiera współcześnie dwie zasadnicze formy: uczestnictwa zinstytucjonalizowanego, czyli korzystania

⁵ M. Białas, *Uczestnictwo w kulturze muzycznej w dobie mediów cyfrowych*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2012, nr 10, s. 188.

⁶ M. Makówka, *Funkcje uczestnictwa w kulturze*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie”, Kraków 2007, nr 742, s. 5.

⁷ *Encyklopedia muzyki*, red. A. Chodkowski, Warszawa 1995, s. 589.

⁸ E. Wnuk-Lipiński, *Rozumienie kultury. Szkice socjologiczne*, Warszawa 1979, s. 40.

⁹ *Perspektywy rozwoju sektora kultury w Polsce*, red. R. Borowiecki, Kraków 2004, s. 46.



z kultury za posrednictwem lokalnych instytucji (tak zwanego drugiego ukladu) oraz uczestnictwa medialnego, a wiec partycypacji w treściach oferowanych przez srodki masowego przekazu tworzące tak zwany trzeci uklad kultury¹⁰. Ostatniej z wymienionych form uczestnictwa w kulturze muzycznej przypisuje się często niższą rangę. Maria Przychodzińska zwraca uwagę, że w czasach nam współczesnych istnieje ogromna przepaść między „wyższą” a popularną kulturą muzyczną oraz między siłą oddziaływania mass mediów promujących z sukcesem kulturę pop a bezradnością instytucjonalnego (zwłaszcza szkolnego) systemu edukacji, spowodowanego niedostatecznym finansowaniem szkół, brakiem odpowiednio wykształconych nauczycieli, ich nieodpowiednim zatrudnieniem, a także kryzysem wartości¹¹. Wobec dokonujących się pod wpływem technologii cyfrowych przeobrażeń środowiska społeczno-kulturowego człowieka wykrystalizował się nowy typ kultury określanej cyberkulturą, która, choć wyraża się w nowych, oryginalnych bytach kulturowych, jednocześnie, za sprawą digitalizacji, wchłania coraz większe obszary kultury tradycyjnej, jej najszerzej pojętego dziedzictwa, a nadto organizuje na nowo zachowania jej odbiorców¹².

Małgorzata Makówka stwierdza, że partycypacja kulturalna służy zaspokojeniu różnorodnych potrzeb człowieka: poznawczych, estetycznych, ludycznych, kontaktu społecznego, prestiżu czy zagospodarowania wolnego czasu, a funkcje, które spełnia w życiu tej samej osoby mogą się zmieniać zależnie od jej sytuacji życiowej lub rodzaju treści, z którymi nawiązuje kontakt, oraz momentu i warunków, w których ten kontakt ma miejsce. Mimo że proces uczestnictwa w recepcji jest zawsze zindywidualizowany, korzyści z przekazów symbolicznych odnosi zarówno aktywna kulturalnie jednostka, jak i grupa, do której ona należy. Kontakty z kulturą sprzyjają bowiem formowaniu wielu społecznie użytecznych cech osobowości ludzkiej, wpływając tym samym na formy i treści życia społecznego, na interakcje między jednostką a zbiorowością¹³.

Celem artykułu jest próba ukazania codziennych doświadczeń dziecka w młodszym wieku szkolnym związanych z uczestnictwem w kulturze muzycznej. Informacje na temat poszczególnych jego przejawów uzyskano na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych wśród rodziców dzieci uczęszczających do klas I–III szkoły podstawowej. Uzyskane wyniki wskazać mogą na zaznaczające się tendencje co do częstotliwości oraz sposobu ich twórczego i odbiorczego kontaktu z kulturą muzyczną w opiniach ich opiekunów.

¹⁰ M. Makówka, *Funkcje uczestnictwa w kulturze*, dz. cyt., s. 6.

¹¹ Zob. M. Przychodzińska, *Problemy powszechnej edukacji muzycznej wobec współczesnych przemian społeczno-kulturowych*, [w:] *Powszechna edukacja muzyczna a wyzwania współczesności*, red. A. Białkowski, Lublin 2000, s. 14.

¹² Tamże, s. 188.

¹³ M. Makówka, *Funkcje uczestnictwa w kulturze*, dz. cyt., s. 8.



Formy uczestnictwa dzieci w kulturze muzycznej – „od codzienności do niecodzienności” doświadczeń

Badaniami objęto wybranych losowo rodziców dzieci uczęszczających do trzech szkół podstawowych na terenie miasta Bielska-Biała oraz trzech szkół we Wrocławiu. W sumie badaniom poddano 240 osób.

W toku badań poszukiwano odpowiedzi na następujące pytania problemowe:

1. W jakich formach twórczego i odbiorczego uczestnictwa w kulturze muzycznej deklarują udział swoich dzieci rodzice uczniów klas I-III?
2. Jakie doświadczenia muzyczne stanowią codzienność dzieci?
3. Co w opiniach rodziców daje dzieciom uczestnictwo w kulturze muzycznej?

Z przeprowadzonych badań wynika, że wszyscy badani rodzice zadeklarowali odbiorcze uczestnictwo swoich dzieci w kulturze muzycznej, natomiast zaledwie 17,5% spośród badanych rodziców stwierdziło, że ich dzieci twórczo uczestniczą w kulturze muzycznej. Tymczasem dzięki czynnemu uczestnictwu w kulturze muzycznej dzieci mogą rozwijać swoje zdolności, uwrażliwiać się na sztukę i jej piękno, co ma potem wpływ na całe ich dorosłe życie. Istnieje więc konieczność przekonania rodziców i nauczycieli o wyższości twórczego uczestnictwa dzieci w kulturze muzycznej, co stworzy możliwości do ich artystycznego realizowania się, do wytypowania uczniów utalentowanych muzycznie i pokierowanie ich dalszą edukacją w tym zakresie oraz do kształtowania u dzieci potrzeb wyższego rzędu. Niestety, uczeń pierwszego etapu kształcenia uczestniczy w różnych działaniach muzycznych często w sposób przypadkowy, niektóre zaś formy tej aktywności są nieprzemyślane przez nauczycieli czy rodziców. W efekcie młody odbiorca często nie jest przygotowany do pełnej ich recepcji. Prowadzi to do ograniczeń, które, jak zostanie wykazane w poniższych badaniach, kierują dzieci do poszukiwania kultury muzycznej tylko w wymiarze popularnym. Może to wynikać, po pierwsze, z nieznamomości muzyki klasycznej, po drugie – niepodejmowania trudu jej zrozumienia oraz nieosłuchania ze środkami wykonawczymi czy kompozytorskimi.

Twórcze formy uczestnictwa dzieci w kulturze muzycznej odbywają się nie tylko w ramach form instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych, lecz także publicznych i prywatnych. Zarówno na terenie Wrocławia, jak i Bielska-Białej funkcjonuje wiele instytucji, których zadaniem jest upowszechnianie kultury, w tym kultury muzycznej, w formie czynnej i odbiorczej. Dzierżymir Jankowski kulturę muzyczną rozumie jako

intencjonalnie organizowane oddziaływanie służące kształtowaniu, rozwijaniu potrzeb i zainteresowań kulturalnych oraz stymulowaniu i wspomaganiu



jednostek i malych grup spolecznych do rozwijania i sublimacji swojej aktywnosci kulturalnej¹⁴.

Wazna role w rozwoju muzycznym dziecka odgrywa nie tylko zamierzona, lecz takze nieformalna aktywnosc i edukacja muzyczna, dzieki ktorej dzieci rozwijaja swoje zdolnosci i zainteresowania muzyczne. Intensywne oddziaływania w zakresie muzyki, podejmowane od momentu narodzin, zapewniaja dziecku realizacje indywidualnego potencjalu zdolnosci muzycznych. Aktywnosc muzyczna przejawiana przez czlonkow rodziny w obecnosci dziecka i razem z nim (poprzez spiew, sluchanie roznorodnych gatunkow muzyki, ruch przy muzyce, wspolny udzial w koncertach) moga sprawic, ze dziecko przeniesie te formy dzialalnosci w swoje mlodziencze i dorosle zycie.

Z przeprowadzonych badan wynika, ze najpopularniejsza forma tworczonego uczestnictwa dzieci w mlodszym wieku szkolnym w kulturze muzycznej sa zajecia w roznego rodzaju zespolach teatralno-muzycznych (73,8%) oraz zajecia taneczne w roznicowanych formach (57,1%). W dalszej kolejnosci rodzice wymieniali uczestnictwo swych dzieci w zespolach instrumentalnych lub indywidualna nauke gry na instrumencie (35,7%), muzykowanie w domu rodzinnym (wspolny spiew i/lub gra na instrumentach) (16,7%). Zdecydowanie zaskakujace wydaja sie wyniki, w ktorych jedynie szesciu rodzicow (tj. 14,3%) zadeklarowalo uczestnictwo ich pociech w zespolach wokalnych, chorach lub indywidualnych lekcjach spiewu. A tylko troje z rodzicow odpowiedzialo, ze ich dzieci w ramach tworczonego uczestnictwa w kulturze muzycznej sa uczniami szkol muzycznych.

Czynne uprawianie muzyki poprzez spiew, gre na instrumentach muzycznych, taniec i inne postacie ruchu polaczone z muzyka, sprawia, ze dziecko odczuwa radość z wlasnej aktywnosci, wspolprzezywa piekno muzyki z innymi czlonkami rodziny oraz ma mozliwosc podejmowania prob samodzielnego tworzenia akopaniamentu. Ponadto intensywnie angazuje wyobrazenie i tworcze sily. Muzykowanie w zespolach wokalnych, instrumentalnych i tanecznych sluzi nie tylko doskonaleniu umiejetnosci muzycznych, lecz takze uczy wspoldzialania. W konsekwencji prowadzi do swiadomego uczestnictwa w kulturze, w wydarzeniach kulturalnych, do rozbudzania zainteresowan muzycznych. Dzieci czynnie uprawiajace muzyke czesto same staja sie zarowno inicjatorami, jak rowniez wspoltworcami i tworcami wydarzen kulturalnych, a w zyciu doroslym czesto zostaja zawodowymi muzykami lub osobami, ktore posiadaja swiadomosc muzyczna pozwalajaca na czynny i swiadomy udzial w zyciu kulturalnym kraju.

¹⁴ Szerzej na ten temat zob. D. Jankowski, *Zroznacowane rozumienie upowszechniania kultury i jego wspolczesna wykladnia*, [w:] *Wspolczesne dylematy upowszechniania kultury. Wspolczesne dylematy upowszechniania kultury. Konferencja naukowa w Lublinie w dniach 4-5 grudnia 1990 r.*, red. J. Gajda, Lublin 1991.



Ważnym aspektem jest zrozumienie przez rodziców i nauczycieli konieczności uruchamiania w swoich uczniach i dzieciach potrzeby uczestnictwa w kulturze muzycznej, co wpływa na świadome jej postrzeganie. Przekazywanie wiedzy muzycznej, rozbudzanie zainteresowań, zdolności i ambicji, realizowane przez dzieci swoich pasji prowadzić będzie do wykształcenia człowieka krytycznie podchodzącego do wykonawstwa muzyki, dokonującego świadomych wyborów gatunków muzycznych, rozumiejącego poziom artystyczny słuchanej czy wykonywanej muzyki.

Wszyscy ankietowani rodzice zadeklarowali odbiorcze uczestnictwo swoich dzieci w kulturze muzycznej. Badania pokazują, że w opiniach rodziców najczęściej dzieci (91,7%) kontakt z muzyką rozrywkową utrzymuje za pośrednictwem wszelkiego rodzaju mediów oraz odtwarzaczy i telefonów komórkowych. W dalszej kolejności rodzice wytypowali uczestnictwo w audycjach muzycznych (70,8%) oraz w spektaklach operowych i musicalowych (45,8%). Trzeba tutaj zaznaczyć, że zdecydowana większość z tych imprez jest inicjowana i organizowana przez szkoły. Tak samo zresztą jak w przypadku udziału w koncertach symfonicznych, w których 80 rodziców (33,3%) zadeklarowało uczestnictwo swoich pociech. Dalej znalazły się przedstawienia baletowe i taneczne (25%), uczestnictwo w koncertach muzyki rozrywkowej (14,6%) oraz muzyki poważnej (12,5%). Najmniej, bo 24 osoby (10%) zadeklarowały, iż ich dzieci słuchają muzyki klasycznej za pośrednictwem mediów czy nagrań.

W opiniach rodziców większość dzieci poszukuje kontaktu z muzyką rozrywkową, korzystając z mediów. Kontakt z muzyką poważną jest organizowany w większości przez szkoły, zaś rodzice nie podejmują starań zorganizowania wyjścia do teatru operowego, muzycznego czy do filharmonii. Zaledwie 30 rodziców (12,5%) zaznaczyło, że uczestniczy ze swoimi dziećmi w koncertach muzyki poważnej. Najbardziej dziwi jednak fakt, że tak samo mała liczba rodziców organizuje wyjścia z dziećmi na koncerty muzyki rozrywkowej.

Pomimo że dziecko uczestniczące w kulturze muzycznej znacznie rzadziej korzysta z form twórczych uczestnictwa w kulturze muzycznej niż w odbiorczych, to należy pamiętać, że w ramach form odbiorczych kontakt z muzyką najczęściej przyjmuje formę aktywną i emocjonalną. Przychodzińska pisała, że słuchanie muzyki dostarcza dzieciom doświadczeń muzycznych¹⁵, zaś udział w spektaklach muzycznych i koncertach muzyki klasycznej czy rozrywkowej pozwala na kształtowanie się u dzieci pamięci muzycznej, przeżywanie muzyki oraz powstawanie wyobrażeń muzycznych. Różne formy kontaktu z muzyką i jej różnorodność gatunkowa pozwala na rozwijanie u dzieci percepcji muzycznej, co w konsekwencji daje im możliwość słuchania muzyki różnej pod względem estetycznym.

¹⁵ M. Przychodzińska, *Słuchanie muzyki w klasach I-III*, Warszawa 1990, s. 11.



W badaniach ankietowych zostały uwzględnione zadania indywidualne i społeczne uczestnictwa dzieci w kulturze muzycznej. W odpowiedzi na pytania rodzice wśród funkcji indywidualnych najwyżej ocenili rozwój uzdolnień muzycznych dzieci (70,8%) oraz rozwój ich zainteresowań muzycznych (63,8%). Natomiast w ramach funkcji społecznych 164 osoby (68,3%) wskazały na odpowiedź – zaznajomienie z kulturą muzyczną (krajową, regionalną). Analizując powyższe dane, można dojść do wniosku, że główną rolę uczestnictwa dzieci w kulturze muzycznej rodzice upatrują w rozwoju ich uzdolnień, natomiast nie zauważają potrzeby rozwijania umiejętności muzycznych swoich pociech.

Bardzo niskie notowania w ramach funkcji indywidualnych mają też zadania zdawałoby się najważniejsze, dotyczące samego dziecka, jak na przykład: samorealizacja (spełnienie artystyczne) (11,3%), przeżycie estetyczne (18,8%), rozwój wrażliwości (36,3%), przeżycie emocjonalne (38,3%). Najniżej wśród funkcji społecznych uczestnictwa dzieci w kulturze muzycznej rodzice ocenili kształtowanie postaw (12,9%) oraz kształtowanie więzi społecznych (9,2%). Najwyżej cenioną w opinii rodziców funkcją uczestnictwa dzieci w kulturze muzycznej jest rozbudzanie ich muzycznych zainteresowań, kolejną zaś wszechstronny rozwój ich osobowości (zdecydowanie słabiej dostrzeżony przez rodziców) poprzez wyrabianie dyspozycji psychicznych, takich jak: uwaga, pamięć, spostrzegawczość, aktywność i twórcza postawa. Wszystkie wymienione zadania wzajemnie się warunkują. Na kolejnym miejscu uplasowało się kształtowanie wrażliwości i przeżyć estetycznych dzieci (również rzadko wymieniane przez rodziców), a także, spośród funkcji społecznych, kształtowanie więzi w zbiorowości (najmniej odpowiedzi). Ostatnia z wymienionych funkcji pozwala na integrację dzieci w grupie oraz rozbudza w nich poczucie odpowiedzialności za przyjęte obowiązki.

Podsumowanie

Dziedziną szczególnie predysponowaną do kształcenia twórczych cech w strukturze osobowości dziecka, które z czasem mogą być transponowane na inne obszary jego aktywności, jest wychowanie przez sztukę¹⁶. Sztuka i kultura, w tym kultura muzyczna, stanowią bowiem środek w procesie kształcenia dla rozwoju, rozumianego za Marią Jakowicką jako

wyzwalanie wartości wewnętrznych jednostki, ciągłe wzbogacanie jej osobowości ku przekraczaniu siebie z dnia dzisiejszego, uczenie jej trudnej sztuki wyboru wartości, stymulowanie procesu zmian ku podnoszeniu, wzmacnianiu

¹⁶ H. Danel-Bohrzyk, *Muzyka inspiracją działań twórczych dziecka*, [w:] *Dziecko w świecie muzyki*, red. B. Dymara, Kraków 2000, s. 21.



aktywności dziecka w równych zakresach jego życia, ku pogłębieniu zrozumienia i poczucia odpowiedzialności za jakość swego życia¹⁷.

Na podstawie przeprowadzonych badań można wyciągnąć wniosek, że rodzice dzieci w młodszym wieku szkolnym dostrzegają znaczenie uczestnictwa swoich dzieci w kulturze muzycznej. Zgodnie z ich deklaracjami wszystkie dzieci uczestniczą w odbiorczych formach kontaktu z muzyką organizowanych przede wszystkim z inicjatywy szkoły (są to przede wszystkim szkolne audycje muzyczne). Codziennosc doświadczeń muzycznych dzieci stanowi przede wszystkim kontakt z muzyką rozrywkową za pośrednictwem mediów: telewizji, Internetu, odtwarzaczy mp3 lub mp4, telefonu komórkowego. Niestety, dzieci zbyt rzadko mają kontakt z muzyką klasyczną poprzez uczestnictwo w spektaklach operetkowych lub operowych czy koncertach muzyki poważnej. Zaledwie 17,5% respondentów zadeklarowało twórczy udział dzieci w kulturze muzycznej. W badanej grupie najpopularniejszymi formami twórczego uczestnictwa dzieci w młodszym wieku szkolnym w kulturze muzycznej są zajęcia w różnego rodzaju zespołach teatralno-muzycznych (73,8%) oraz zajęcia związane z tańcem (57,1%). Główne funkcje różnorodnej aktywności muzycznej dzieci upatrywane są przez rodziców w rozwijaniu ich uzdolnień i zainteresowań muzycznych oraz zaznajamianiu się ich pociech z kulturą muzyczną krajową i regionalną.

Efektom aktywnego i twórczego uczestnictwa dzieci w kulturze muzycznej jest nabywanie przez młodego człowieka nowej wiedzy i umiejętności, umożliwianie mu zdobywania ciekawych doświadczeń oraz lepszy start w dorosłe życie. Funkcje społeczne pozwalają na formowanie się postaw tolerancji i akceptacji. Dzięki uczestnictwu w kulturze muzycznej świat dziecka staje się bardziej wartościowy, to znaczy, świat ten zaspokaja jego potrzeby, dążenia i aspiracje oraz zapewnia mu warunki ukierunkowanego i harmonijnego rozwoju. Rozwój ten jest procesem zmian zachodzących w psychice dziecka i prowadzi do podnoszenia się jakości jego życia w odpowiednich proporcjach we wszystkich aspektach¹⁸. Natomiast stwarzanie odpowiednich warunków do bogacenia wewnętrznego świata dziecka od dorosłych wymaga subtelności, wiedzy i kultury¹⁹.

¹⁷ M. Jakowicka, *Kształcenie dla rozwoju. Zmiana i nowe obszary w badaniach edukacyjnych i działalności praktycznej*, [w:] *Teoretyczna odniesienia i praktyczne rozwiązania w pedagogice wczesnoszkolnej*, red. S. Palka, Katowice 1994, s. 31.

¹⁸ M. Kapłon, *Spotkania z Małym Księciem. Wykorzystanie sztuki w pracy pedagogicznej z dziećmi*, Kraków 2006, s. 14.

¹⁹ B. Dymara, *Dziecko w świecie muzyki, słów i ciszy*, [w:] *Dziecko w świecie muzyki*, red. B. Dymara, Kraków 2000, s. 49.



Bibliografia:

- Bialas M., *Uczestnictwo w kulturze muzycznej w dobie mediow cyfrowych*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2012, nr 10, s. 187–216.
- Danel-Bohrzyk H., *Muzyka inspiracja dzialan tworczych dziecka*, [w:] *Dziecko w swiecie muzyki*, red. B. Dymara, Impuls, Krakow 2000.
- Dymara B., *Dziecko w swiecie muzyki, slow i ciszy*, [w:] *Dziecko w swiecie muzyki*, red. B. Dymara, Impuls, Krakow 2000.
- Encyklopedia muzyki*, red. A. Chodkowski, PWN, Warszawa 1995.
- Jakowicka M., *Kształcenie dla rozwoju. Zmiana i nowe obszary w badaniach edukacyjnych i dzialalności praktycznej*, [w:] *Teoretyczna odniesienia i praktyczne rozwiązania w pedagogice wczesnoszkolnej*, red. S. Palka, Śląsk, Katowice 1994.
- Jankowski D., *Zróznicowane rozumienie upowszechniania kultury i jego współczesna wykładnia*, [w:] *Współczesne dylematy upowszechniania kultury. Konferencja naukowa w Lublinie w dniach 4–5 grudnia 1990 r.*, red. J. Gajda, Wydaw. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 1991.
- Jedlewska B., *Współczesne oblicze kultury. Aktualny wymiar uczestnictwa w kulturze*, [w:] *Dom kultury w XXI wieku. Wizje, niepokoje, rozwiązania*, red. Jedlewska, B. Skrzypczak, Centrum Edukacji i Innowacji Kulturalnych, Olsztyn 2009.
- Kaplon M., *Spotkania z Małym Księciem. Wykorzystanie sztuki w pracy pedagogicznej z dziećmi*, Impuls, Krakow 2006.
- Kargulowa A., *Pomoc przez porady. Statyczna «versus» procesualna struktura poradnictwa w przestrzeni życia społecznego*, [w:] *Pedagogika społeczna*, t. 2, red. E. Marynowicz-Hetka, PWN, Warszawa 2007.
- Krajewski M., *Dzisiaj jak wczoraj, jutro jak dziś. Codziennosc, przedmioty, režimy podtrzymujące*, [w:] *Barwy codzienności. Analiza socjologiczna*, red. M. Bogunia-Borowska, Scholar, Warszawa 2009.
- Makówka M., *Funkcje uczestnictwa w kulturze*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie” 2007, nr 742, s. 5–22.
- Perspektywy rozwoju sektora kultury w Polsce*, red. R. Borowiecki, Oficyna Ekonomiczna, Krakow 2004.
- Przychodzińska M., *Słuchanie muzyki w klasach I–III*, WSiP, Warszawa 1990.
- Przychodzińska M., *Problemy powszechnej edukacji muzycznej wobec współczesnych przemian społeczno-kulturowych*, [w:] *Powszechna edukacja muzyczna a wyzwania współczesności*, red. A. Białkowski, Wydaw. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2000.
- Tyszk A., *Uczestnictwo w kulturze. O różnorodności stylów życia*, PWN, Warszawa 1971.
- Wnuk-Lipiński E., *Rozumienie kultury. Szkice socjologiczne*, Instytut Wydawniczy CRZZ, Warszawa 1979.



Participation of Children at Early School Age in the Musical Culture – Everyday Experiences

Abstract: This article attempts to show the everyday experiences of a child at early school age regarding his or her participation in musical culture. Information on the forms of participation in musical culture are based on a survey conducted among parents of children attending the classes I-III of primary school. The results obtained within the research may indicate most glaring trends regarding the frequency and forms of their creative and receiving contact with musical culture in the opinions of parents.

Keywords: active participation, child, music, musical culture, passive participation

Słowa kluczowe: dziecko, kultura muzyczna, muzyka, uczestnictwo bierne, uczestnictwo czynne

